

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. An Verbum ex cognitione omnium personarum divinarum per se
procedat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

gine activa vel passiva fundari: Ergo si in Patre non detur unus & communis influxus, quo in Filium & in Spiritum Sanctum influat, non poterit dari unus respectus transcendentalis, quo indivise utramque personam respiciat, ut docet Alarcon, sed adæquate Filium respiciet paternitate, & Spiritum Sanctum spiratione activa.

10. Sed opponit ille Author, quod Pater vocatur à SS. Patribus *Fontana Divinitas*, seu *fundamentale Trinitatis principium*; unde ad notionem Patris pertinet hoc quod est esse principium universale, & veluti primam radicem aliarum personarum: At in ratione principii radicalis Filii & Spiritus Sancti non constituitur per paternitatem & spirationem; cum per illas solum comparetur ad Filium & Spiritum Sanctum, ut proximum illorum principium: Ergo per formalitatem aliquam ab illis distinctam; quæ cum absoluta non sit, nec sit relatio prædicamentalis, erit utique transcendentalis relatio, quæ ut principium radicale indivise utrumque respiciet; & consequenter hæc fundabit negationem ingentitatis, & innascibilitatem in ratione notionis constituet.

11. Respondeo concessâ Majori, negando Minorem. Ad cuius probationem dicendum est, paternitatem posse considerari dupliciter, scilicet ut est relatio, & ut est substantia, seu forma hypostatica, primò terminans & modificans naturam divinam. Sub priori consideratione non constituit Patrem fundamentale Trinitatis principium, seu principium radicale Filii & Spiritus Sancti, sed solum illum refert ad Filium; bene tamen sub posteriori, quia ut sic fundat in Patre incapacitatem essendi ab alio, & connotat divinam naturam, ut à se & non ab alio habitam: unde sub hac ratione paternitas de materiali & fundamentaliter hoc nomine, *ingentum*, prout est Patri proprium, & notio illius, importatur.

12. Dices, ex hoc sequi, innascibilitatem non esse notionem à paternitate distinctam: nam ad constituendam diversam notionem, requiritur conceptus objectivus virtualiter saltè distinctus, ut disputatione præcedenti dicebamus: Sed paternitas, ut forma hypostatica, non distinguitur virtualiter à se ipsa ut referente: Ergo si ut forma hypostatica hoc nomine *ingentum* de materiali importetur, innascibilitas non erit notio à paternitate distincta.

13. Sed facile responderetur, negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem dicendum est, quòd ad constituendam diversam notionem, requiritur conceptus objectivus virtualiter distinctus, saltè ex parte illius quod de formali significat; non tamen semper exigitur; quòd virtualiter sit diversus ex parte ejus quod fundamentaliter & de materiali tantum importat unde cum paternitas, ut gerit munus substantiæ & formæ hypostaticæ, primò modificantis naturam divinam, de materiali solum & fundamentaliter hoc nomine, *ingentum*, prout est Patris notio importetur, illudque de formali significet negationem omnis processionis, seu passivæ productionis, quæ virtualiter à paternitate distinguitur, innascibilitas erit notio à paternitate distincta.

DISPUTATIO IX.

De Persona Filii.

Ad questionem 34. & 35. D. Thomæ.

Varia in sacris litteris Dei Filius vocatur nomina, quæ sub duodenario numero Ambrosius *lib. 2. de Fide* in prologo ex variis tam veteris quam novi Testamenti locis collegit. Vocatur enim Filius Dei, Verbum, Imago, Idea, Principium, Sapientia, Lux, Candor lucis æternæ, Character, Figura substantiæ, Speculum, Veritas. De quibus nominibus hæc subiungit idem Ambrosius: *Hi sunt pretiosi illi lapides, Sardius, Iaspis, Smeragdus, Chrysolitus, & alii, quibus Sancti Aaron, qui Christi figuram gessit, vestimentum intexitur. Ille veri amictus est sacerdotis, hæc vestis nuptialis, hic textus propheticus, qui bene noverit ista contexere. Filius Dei dicitur, quia ex Deo Patre nascitur. Verbum, quia ex ore Altissimi cum perfecta ejus notitia prodit. Imago, splendor gloriæ, & speculum, quia nihil ei deest quominus perfecte Patrem exprimere possit. Vapor virtutis Dei, quia ejusdem cum Patre naturæ. Candor lucis æternæ, quia ei coæternus. Character, à Patre personali differentia, non essentiali perfectione discretus.*

Ex his nominibus alia sunt quæ respectum dicunt ad Patrem, ut Filius, Verbum, Imago; alia quæ relationem ad creaturas exprimunt, ut idea, principium, exemplar; alia propria & notionalia, ut Filius, Verbum, & Imago; alia omnibus personis communia, & Filio appropriata, ut lux, virtus, vita, principium, idea &c.

De his omnibus nominibus non agit D. Thomas in præfenti, sed tantum de duobus præcipuis, scilicet de nomine Verbi, & Imaginis: quia (inquit) *ratio Filii ex ratione Patris consistit. Unde hujus S. Doctoris vestigiis in hærentes, solum de ratione Verbi & Imaginis in hac disputatione disseremus.*

ARTICULUS I.

An Verbum ex cognitione omnium personarum divinarum per se procedat?

Tertullianus in Apologetico, agens de æterna & arcana Christi generatione; & Gentilium Philosophorum, qui ex proprio cerebro tot vana fallorum Deorum finxere commenta, insipientiam irridens: *Accipite* (inquit) *hanc fabulam, similis est vestris.* Alludit, ni fallor, ad illam fabulam, quæ Poëtæ finxerunt Minervam ex Jovis cerebro proditisse. Aliquid enim simile obcer fides Christiana, ubi divina generationis pandit arcanum: credit enim increatum æternum Patris Filium ex fecundissima ejus mente ante sæcula genitum fuisse, juxta illud divina Sapientia verbum; *Ego ex ore Altissimi prodii: id est, ex intellectu Patris, qui est veluti os Spiritus substantiæ.* Unde in præfenti inquirunt Theologi, ex quorum objectorum cognitione Verbum divinum producatur? & num ex omnium personarum divinarum notitia per se procedat?

§. I.

Quibusdam premissis referuntur sententia.

Suppono primo, id per se in quarto modo ad alicujus productionem concurrere, quod per se exigitur ut principium illius: id autem non per se in quarto modo perfectatis se habere, quod licet sit idem cum principio, à termino tamen non petitur ut ejus principium. Sicut Trinitas personarum, etsi cum divina natura & omni potentia realiter identificetur, non tamen est per se necessaria quarto modo perfectatis ad productionem creaturarum: quia illa (ut supra ostendimus) per se non petunt pro principio sui Deum ut trinum, sed ut unum & omnipotentem.

Suppono secundo, Cognitionem ex qua Verbum procedit, esse non solum quidditativam, sed etiam intuitivam, imò & comprehensivam divinæ essentia. Patet etiam hæc suppositio. Nam Verbum divinum procedit per cognitionem perfectissimam; Sed cognitio intuitiva perfectior est abstractiva; & illa quæ comprehendit objectum, nobilior eâ, quæ illud solum quidditativè & intuitivè cognoscit: Ergo cognitio ex qua Verbum procedit, non solum est quidditativa, sed etiam intuitiva & comprehensiva.

Adde quod, Verbum divinum procedit per intelligere primordiale & constitutum divinæ nature: Sed illud non solum est quidditativum, sed etiam intuitivum & comprehensivum divinæ essentia: Ergo & cognitio ex qua Verbum procedit. His premissis

Circa propositam difficultatem quatuor reperio sententias; Prima negat Verbum ex cognitione alicujus personæ divinæ per se procedere, sed solum ex cognitione essentia, & perfectionem absolutarum. Ita Scotus in 1. dist. 22. quæst. 1. & alibi.

Secunda docet, Verbum per se procedere ex cognitione essentia, & primæ personæ, non verò ex cognitione sui, & Spiritus Sancti. Ita Puteanus in præfati dubio. 2. conclusione ultima. & quidam alii, quos sine nomine refert Arrubal disp. 12. cap. 5.

Tertia asserit Verbum per se in quarto modo perfectatis procedere ex cognitione Patris, & sui non autem Spiritus Sancti. Hanc tenet Vazquez disp. 14. cap. 4. quem sequitur Alarcon quæst. disput. 8. cap. 8. pro hac sententia referunt Turrianum, Egidium Lusitanum, & alios.

Quarta sententia, quæ est communis in Schola D. Thomæ, & quam sequuntur plures ex Reventio tribus, existimat Verbum divinum ex cognitione omnium personarum divinarum per se in quarto modo perfectatis procedere. Unde fit

§. II.

Sententia Scoti respicitur.

Dico primò Verbum per se in quarto modo ex cognitione paternitatis procedere.

Probat per se in quarto modo procedit ex cognitione illorum quæ per se representant: Sed per se representant non solum essentiam, sed etiam paternitatem: Ergo per se petit ex utriusque cognitione procedere. Major constat: nam omne per se representatum à verbo creato, debet per se in specie impressa quæ intellectus fecundatur representari: Ergo similiter omne representatum per se à Verbo increato, debet repræ-

sentativè contineri in cognitione, quæ median- te procedit: sicut enim intellectus creatus red- ditur fecundus per speciem impressam ad pro- ductionem verbi, ita intellectus divinus consti- tuitur fecundus cognitione actuali. Minor au- tem probatur: Verbum divinum est per se ima- go, non hujus Dei, prout omnibus personis communis; cum ab illis, prout sic, realiter non distinguatur, qualiter imago debet à prototypo distingui; sed est per se imago Patris, à quo rea- liter distinguitur, & à quo realiter procedit: Ac- qui imago per se representat id cuius est imago: Ergo Verbum per se representat non solum Patris naturam, sed etiam ejus paternitatem.

Unde Christus dicebat Philippo: *Philippe qui videt me, videt & Patrem meum.* Et Apostolus ad Hebræos 1. Filium appellat figuram substantia Patris sive, ut habet versio Græca, characterem hypostasis ejus: *καρὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.*

Probat per se procedit ex cognitione cōprehensiva divinæ essentia, ut fatentur Scotus, & ejus discipuli: Sed essentia divina non potest comprehendi, nisi ab illa cognoscatur paternitas: Ergo Verbum divinum per se procedit ex cognitione illius. Minor probatur: Essentia divina compre- hendi non potest, non cognito in illa & ex illa, quidquid ex vi illius cognoscibile est: Sed in di- vina essentia, & ex illa cognoscibilis est pater- nitas: Ergo nequit comprehendi essentia, cog- nitione non terminatâ ad paternitatem.

Respondent Scotista, quòd licet in essentia di- vina possit paternitas absolute cognosci, non ta- men pro omni signo, pro priori scilicet originis Filii, quia in tali signo & prioritate non est cog- noscibilis; unde in tali signo comprehenditur essentia, quamvis in ea paternitas non cognosca- tur.

Sed contra primò. Pro omni priori, & pro omni signo quo divina essentia cognoscitur, de- bet cognosci ut radix paternitatis; quia hoc es- sentialiter ei convenit, sicut natura creata essen- tialiter competit esse radicem suarum proprietatum. Sed ut sic cognosci nequit non cognita pa- ternitate in illa, & ex illa: Ergo paternitas est cognoscibilis in essentia pro omni priori. Major patet, Minor verò probatur. Non minus ad cog- nitionem radicis ut talis exigitur cognitio ra- dicati, quàm ad cognitionem relationis cognitio relativæ; radix enim ut talis dicit ordinem ad il- lud cuius est radix: Ergo sicut paternitas, ut ta- lis, non potest cognosci, non cognita filiatione ad quam refertur, ita nec essentia divina ut radix paternitatis, non cognita ipsa paternitate.

Secundò pro priori originis Filii intelligitur essentia ut in Patre; non enim nisi prout in Pa- tre cognitio divina est principium, vel actio, quæ Filius producit. Ergo pro illo priori paterni- tas est cognoscibilis in divina essentia. Patet Consequentia: Nam paternitas est cognoscibili- bilis, pro omni priori quo est: Ergo si est pro priori originis Filii, est cognoscibilis pro illo priori.

Explicatur ampliùs hæc ratio. Cognitio divina non est secunda ad generationem Filii, prout convenit huic Deo absolute (aliàs ut secunda, esset omnibus personis communis) sed prout modificata per paternitatem: Ergo pro omni priori, pro quo secunda intelligitur, debet intelli- gi paternitas ut illam modificans: Sed pro omni priori, pro quo intelligitur paternitas, ut

modificans cognitionem divinam, est intelligibilis in vi essentia divina: Ergo pro omni priori, quo intelligitur Dei cognitio fecunda, paternitas in divina essentia intelligibilis est; & consequenter, non cognita paternitas, non poterit pro illo priori Dei essentia comprehendi.

§. III.

Præcipua Objectiones solvuntur.

9. **O**bjiciunt in primis Scotistæ: Cognitio non pendet per se ab objecto secundario, sed tantum à primario & specificativo: Atqui sola divina essentia est objectum primarium & specificativum divinæ intelligentiæ, ex qua Verbum procedit; relationes verò & personæ, ad objectum tantum secundarium pertinent, ut in Tractatu de Attributis docuimus: Ergo Verbum per se non procedit ex cognitione paternitatis & aliarum relationum, sed solum ex cognitione essentia. **B**
10. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Objectum primarium prius cognoscitur quam secundarium; unde divina cognitio prius terminatur ad essentiam, quam ad paternitatem: Sed in illo priori sufficiens est ad producendum Verbum: Ergo ex illa, prout præcisè ad essentiam terminata, Verbum procedit.
11. Respondeo primò, retorquendo argumentum in Adversarios: nam plures ex Scoti Discipulis docent Verbum per se procedere, non solum ex cognitione essentia, verum etiam attributorum: Sed attributa, sicut & relationes, pertinent ad objectum tantum secundarium divinæ intelligentiæ: Ergo ex eo quòd relationes ad objectum tantum secundarium divinæ intelligentiæ pertineant, non rectè infertur Verbum divinum ex cognitione paternitatis & aliarum relationum non procedere.
12. Respondeo secundò distinguendo Majorem: Cognitio non pendet per se ab objecto secundario: quando sine illo objectum primarium potest intuitivè & comprehensivè cognosci, concedo Majorem: si sine illo non possit haberi cognitio intuitiva & comprehensiva objecti primarii: nego Majorem; & sub eadem distinctione Minoris, nego consequentiam. Nam licet paternitas & alia relationes ad objectum tantum secundarium divinæ intelligentiæ pertineant: quia tamen cognitio essentia, quæ est primarium ejus objectum, non potest esse intuitiva; nec comprehensiva, nisi ad relationes terminetur, ut ostendimus §. sequenti, Verbum divinum non solum ex essentia attributorum, sed etiam paternitatis & aliarum relationum cognitione procedit.
13. Ad confirmationem distinguo etiam Majorem: Objectum primarium prius cognoscitur quam secundarium, prioritate à quo, concedo Majorem: prioritate in quo, subdistinguo Majorem: si secundarium in primario includatur essentialiter, nego Majorem. Si non includatur, concedo Majorem. Unde quavis relationes ad objectum secundarium divinæ intelligentiæ pertineant: quia tamen essentialiter includuntur in essentia, ut ostendimus disp. 3. vel saltè, ut omnes fatentur, cum illa essentialiter connectuntur, essentia non cognoscitur prius quam relationes, prioritate in quo, sed solum à quo, quia est ratio sub qua relationes terminant cognitionem divinam.
14. Arguunt secundò Scoti Discipuli: Verbum solum per se procedit ex cognitione illius quod per se representat: Sed representat tantum es-

sentiam & non paternitatem: Ergo ex cognitione solius essentia per se procedit. Major est certat Patrem, ut imago illius: Sed non est imago Patris ratione paternitatis, sed ratione essentia, cum solum assimilatur Patri in essentia, non verò in paternitate: Ergo per se representat tantum Patris essentiam, non autem paternitatem.

Respondeo concessâ Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem, concedo etiam Majorem, & distinguo Minorem: Verbum est imago Patris ratione essentia, in adæquatione, concedo: adæquatione, nego. Ut enim docet D. Thomas *quest. sequenti art. 1.* duo sunt derivatione imaginis, similitudo scilicet, & origo seu expressio: unde imago non solum representat debet id in quo est similitudo, sed etiam id à quo tanquam à principio procedit; & consequenter Verbum, prout imago, non solum representat per se Patris naturam, sed etiam adæquationem principium à quo procedit; ac proinde ipsam relationem paternitatis, quæ per se requiritur in principio quo, per modum concepti (ut disp. 2. docuimus) & in recto principio quod, Nec ex eo quòd solum in natura Verbum sit similitudo, rectè colligitur esse imaginem Patris solum ratione naturæ, quia ad rationem imaginis non solum exigitur similitudo, sed etiam distinctio.

Neque etiam obstat, si dicas, solam similitudinem esse rationem, quare imago representat exemplar: unde cum verbum solum in natura Patri assimilatur, solum representabit per se Patris naturam.

Respondetur enim, negando Antecedentem etiam deductio seu processio imaginis ab exemplari, est ratio cur imago illud representat: principium enim in eo cuius est principium cognoscitur, & Pater se in Filio ut principium Filii cognoscitur, ut docet D. Tho. in 1. disp. 27. q. 2. a. 2. ad 4.

§. IV.

Sententia Puteani refellitur.

Dico secundò: Verbum per se in quarto modo ex cognitione sui procedere.

Probat per se procedit ex cognitione Paternitatis, ut §. præcedenti ostendimus: Sed paternitas non potest cognosci, nisi etiam cognoscatur filiatio, eò quòd relativa sint simul natura & cognitio: Ergo Verbum non solum ex cognitione paternitatis, sed etiam ex notitia sui procedit.

Dices, Verbum procedere ex cognitione paternitatis, ut est forma hypostatica, non autem ut exercet munus relationis, sub quo solum est simul natura & cognitio cum filiatione.

Sed contra primò: Ex hac responsione legitur Verbum non procedere ex cognitione Patris, ut Pater est; cuius oppositum docet Puteanus loco citato. Sequitur probatur: Pater per paternitatem, sub expresso conceptu relationis, in ratione Patris constituitur: Ergo non cognoscitur paternitate, sub conceptu relationis, non cognoscitur Pater formaliter in quantum Pater, & consequenter Filius ex cognitione Patris, ut Pater est, non procedit.

Præterea, cum paternitas, ut forma hypostatica & ut relatio, sit vel unus & idem conceptus virtualiter multiplex, vel duo in adæquatione inter se connexi, ut constabit ex dicendis infra, quando agemus de constitutivo divinarum personarum

nam, repugnat comprehendi paternitatem A suo conceptu hypostasis, illa non cognita sub conceptu referentis.

Probat secundum conclusio. Verbum procedit ex cognitione comprehensiva essentiae: Sed hanc non potest comprehendi, nisi in illa cognoscatur filiationem: Ergo Verbum non solum ex cognitione paternitatis, sed etiam filiationis per se procedit.

Respondet: Pro priori originis ad Verbum, essentiam divinam ut cognitam esse quidem medium sufficiens cognoscendi paternitatem, non tamen filiationem: quia cum filio pro illo priori non sit, cognoscibilis non est: unde pro illo priori non potest comprehendi essentia, non cognita paternitate, bene tamen non cognita filiatione.

Sed contra primo: Pro illo priori est cognoscibilis essentia ut radix filiationis; cum hoc praedicatum ab solutum & essentiale sit: Sed non potest essentia ut radix filiationis cognosci, non cognoscibilis: quia (ut supra dicebamus) radix ut talis comprehendit nequit, nisi cognoscatur id cuius est radix: Ergo pro illo priori potest in essentia & ex illa, cognosci filio & consequenter filiatione non cognita, essentia comprehendit non potest.

Secundo, Prioritas illa non est durationis, imo nec naturae, sed tantum originis: Ergo cum illa sit simultanea filiationis & paternitatis duratione, & consequenter simultanea utriusque cognitione. Consequentia patebit ex dicendis infra, impugnando sententiam Vazquii.

S. V.

Principia Puteani fundamenta conuelluntur.

Obijciens primo cum Puteano: Sola intellectio essentiae, prout in Patre, est fecunda ad Verbi productionem: Ergo Verbum ex solius essentiae & paternitatis cognitione procedit. Consequentia videtur bona: Antecedens autem probatur ex communi doctrina, asserente intellectioem ad generandum fecundam, non esse communem, sed notionalem, & Patri propriam: Ergo sola intellectio essentiae, prout in Patre, est fecunda ad generandum.

Hoc est principium trahere unicum hujus Authoris fundamentum. Sed in hoc hallucinatus est, quod inter subjectum & terminum cognitionis, ut qua Verbum procedit, nescit distinguere. Unde facile respondetur, distinguendo Antecedens sola intellectio essentiae prout in Patre est fecunda, & prout denotante subjectum seu principium generans, concedo Antecedens: denotante objectum seu terminum cognitionis qua est generandi principium, nego Antecedens, & Consequentiam. Itaque libenter concedimus, quod essentia & trium personarum cognitio est fecunda solum prout est in Patre, non vero prout in Filio & Spiritu Sancto: negamus tamen, quod solius essentiae & paternitatis cognitio fecunda sit, & quod illa tantum per se concurrat ad Verbi productionem: etiam cognitio Filii & Spiritus Sancti, prout est in Patre, & prout paternitate affecta & modificata, est fecunda ut quo, & per se concurrat ad Verbi generationem.

Obijciens secundo: Filiatio in eo primo signo, in quo divina intellectio terminatur ad essentiam, non est cognoscibilis: Ergo Verbum ex cognitione illius non potest procedere. Consequentia patet, Antecedens probatur, Notitia intuitiva

va supponit suum objectum existens: Sed Filius in illo signo, in quo divina intellectio terminatur ad essentiam, non supponitur existens, cum in tali signo non supponatur productus: Ergo in illo priori notitiam intuitivam terminare non potest; cumque abstractivè cognosci nequeat, in tali signo cognoscibilis non est.

Quidam hoc argumento convicti, docent Verbum non procedere ex cognitione sui intuitiva, sed abstractiva. Ita Raphael de Averla hic sect. 3. concl. 5. & quidam alii.

Hactamen doctrina aliis Theologis displicet, & communiter rejicitur. Primo, quia Verbum procedit ex cognitione beatifica Patris; sed beatitudo Patris in cognitione intuitiva Trinitatis consistit, ut de beatitudine nostra communiter docent Theologi; Ergo Verbum ex cognitione intuitiva Trinitatis, & per consequens sui ipsius, procedit.

Secundo, Verbum procedit ex cognitione intuitiva essentiae; Sed essentia divina non potest in se videri, non visis personis, ut in Tractatu de Visione beatifica ostensum est; Ergo idem quod prius.

Tertio, Verbum procedit ex illa cognitione sui, quam Pater illi generando ei communicat; At notitia sui quam Pater Verbo communicat, non est abstractiva, sed intuitiva; alias Verbum seipsum abstractivè tantum cognosceret; Ergo Verbum ex intuitiva sui cognitione procedit.

Quarto, Objectum abstractivè cognitum debet ab existentia praescindere: At Verbum ab existentia in Dei cognitione praescindere nequit, cum existentia sit illi essentialis: Ergo non potest abstractivè cognosci.

Denique, ad rationem notitiae intuitivae (ut §. sequenti ostendemus) sufficit coexistentia cum suo objecto, in eadem durationis mensura: At notitia qua Verbum procedit, illi in eodem instanti coexistit: Ergo est intuitiva Verbi. Unde

Ad argumentum respondeo, negando Antecedens. Ad cuius probationem dicendum est, cognitionem intuitivam supponere suum objectum existens, quando est pure speculativa, & nullo modo practica, tunc vero quando est eminenti modo speculativa & practica. Patet hoc in scientia visionis Dei, quae quia eminenti quodam modo est speculativa & practica, non supponit, sed facit rei sui existentiam & futuritatem; sive, ut loquitur D. Gregorius, non existentia videndo creat, & existentia videndo continet. Id etiam constat in intellectu creato, distinguendo scientia rationis, illa efficit; & quae eadem actione qua verbum producit, illud videt & contempletur. Cum ergo cognitio, ex qua Verbum divinum procedit, sit veluti practica respectu illius, non debet supponere illud ut existens, sed potius debet illi tribuere existentiam, illudque videndo producere, ac producendo videre.

S. VI.

Sententia Vazquii impugnatur.

Dico quarto, Verbum per se in quarto modo ex cognitione Spiritus Sancti procedere.

Probat primo ex D. Thoma hic art. 1. ad 3. ubi ait: Sic ergo uni soli personae convenit dici, eo modo quo dicitur Verbum, eo vero modo quo dicitur res in Verbo intellecta, cuilibet personae convenit dici: Pater enim intelligendo se, & Filium, & Spiritum Sanctum, & omnia alia quae ejus scientia continentur, concipit Verbum, ut sic tota Trinitas Verbo

26.

Disp. 5. Art. 2.

27.

Lib. 3. Moral. cap. 6.

28.

dicatur. Ex quibus verbis hoc argumentum conficitur. Verbum per se procedit ex cognitione illius quod dicitur, id est representatur, Verbo: Sed Verbo dicitur non solum Pater, & Filius, sed etiam Spiritus Sanctus: Ergo ex cognitione Spiritus Sancti per se procedit.

29. **Confirmatur:** Hæc propositio D. Thomæ: Pater intelligendo se, & Filium, & Spiritum sanctum, concipit verbum, facit sensum formalem; aliis non aliter esset vera, quam ista: Pater diligendo se, & Filium, & Spiritum sanctum, concipit Verbum: quod est absurdum: Sed ut sit in sensu formali vera, necessarium exigitur quoddam Verbum per se ex cognitione Spiritus Sancti procedat: Ergo per se procedit ex cognitione illius.

30. **Secundo probatur conclusio ratione generali,** quæ ostenditur Verbum ex omnium personarum divinarum cognitione procedere. Cognitionis essentia divina, ex qua Verbum procedit, non solum est quidditativa, sed etiam intuitiva, & beatificans, ac comprehensiva: Sed has tres conditiones seu perfectiones habere nequit, nisi ad tres personas divinas per se terminetur: Ergo Verbum per se ex trium personarum cognitione procedit. Major patet ex secunda suppositione, Minor verò probatur, quantum ad singulas partes. Et in primis, quod non cognitis personis, divina intellectio, ut est in Patre, non possit esse intuitiva essentia, videtur manifestum: nam cognitio intuitiva in hoc differt ab abstractiva, quod hæc fertur solum ad naturam & quidditatem rei, & abstrahit ab ejus substantia & existentia; illa verò fertur in rem, ut est in se subsistens & existens; unde scientia Dei, prout terminatur ad res merè possibles, non est intuitiva & visionis, sed abstractiva & simplicis intelligentia; eò quod res sub statu illo merè possibilitatis abstrahant ab existentia, ut docetur in Tractatu de Scientia Dei: Sed natura divina subsistit & existit in tribus personis: Ergo repugnat cognitionem intuitivam de illa haberi, nisi tres personæ divinae cognoscantur.

Quod etiam cognitio ex qua Verbum procedit non possit esse beatificans, nisi ad tres personas divinas per se terminetur, patet: quia cognitio divina non intelligitur beatificare Deum, nisi ut terminata ad totam Trinitatem, ut docet ipse Vazquez 1. 2. quest. 3. disp. 13. & nos de visione beatifica, quæ divina beatitudinis participatio est, in Tractatu de Visione Dei ostendimus.

Denique, quod non possit esse comprehensiva, ostenditur. Primum, quia ut aliquid comprehendatur debet cognosci, quidquid in illo vel ex illo cognoscibile est: At essentia divina est medium, in quo non solum attributa, sed etiam personæ divinae cognosci possunt: Ergo illis non cognitis non potest comprehendi.

Secundo, Essentia divina comprehendi non potest, nisi ut fecunda, & tribus personis communicabilis cognoscatur: Sed ut sic cognosci nequit, non cognitis ipsis personis divinis: Ergo idem quod prius. Major est nota: nam esse communicabilem tribus personis, est prædicatum absolutum divinæ essentia: Ergo implicat essentiam Dei comprehendi, nisi ut communicabilis tribus personis cognoscatur, Minor etiam patet, nam essentia, ut communicabilis tribus personis, essentialiter cum illis connectitur: Sed implicat cognosci comprehensive id quod essentialiter cum alio connectitur, non cognito termino essentialis connexionis; sicut nec relatio sine termino, nec cognitio sine objecto comprehen-

di possunt: Ergo implicat cognosci essentiam divinam, ut fecundam, & tribus personis communicabilem, nisi ipsæ personæ divinae cognoscantur.

Respondet Alarcon ubi supra, divinam essentiam esse communicabilem tribus personis ordine quodam, prius scilicet Patri, deinde Filio, ac tandem Spiritui Sancto: unde comprehensio terminata ad illam prius debet illam comprehendere, prout communicatam Patri & Filio; & ab illa prout sic debet Verbum procedere, pro priorum terminationis ad tertiam personam.

Sed contra primum: Hæc communicabilitas essentialiter tres personas pro termino explicat: Ergo implicat essentiam ut communicabilem comprehendere, non cognitis tribus personis.

Secundo, aliud est naturam esse communicabilem tribus personis cum ordine, & istum ordinem cognosci: aliud verò talem ordinem esse inter cognitionem communicationis essentia, ita ut prius cognoscatur uni personæ communicata, quam alteri. Primum est verum, secundum falsum, nam simul omnino divina cognitio ad essentiam ut tribus personis communicatam terminatur: Ergo non stat Verbum ex cognitione terminationis ad unam personam & non ad aliam procedere.

Tertio, divina Natura, utpote radix & fundamentum, est prior illis virtualiter, & tamen inferre ex hac prioritate non licet cognitionem prout ad essentiam solum terminatam, per se ad Verbi productionem concurrere; cum (ut fatentur Auctores istius sententia) ex omnium attributorum cognitione Verbum per se procedat: Ergo ex eo quod communicatio essentia ad primam & secundam personam, sit prior communicatione ad tertiam non licet colligere ex cognitione essentia, ut duabus tantum personis communicata, per se Verbum procedere.

Denique prius convenit divina essentia Patri quam Filio, & tamen Verbum non procedit per se ex sola cognitione essentia, ut conveniens Patri, sed etiam illius ut communicata, ut §. 4. contra Puteanum ostendimus, & concedunt Auctores contra quos in presenti disputamus: Ergo idem quod prius.

Probatur tertio conclusio ratione speciali, quæ ostenditur Verbum ex cognitione Spiritus Sancti per se procedere. Patet generando Filium, per se illi communicat non solum naturam, sed etiam virtutem spiritivam, & relationem spiritatoris activi; & per consequens, generando Filium, talem virtutem & relationem cognoscit, non enim illam communicat, nisi cognoscendo, seu nisi per cognitionem & intellectionem, quæ Filium generat: Sed virtus spiritiva & relatio spiritatoris non possunt cognosci, nisi Spiritus sanctus cognoscatur: Ergo Verbum ex Spiritu Sancto cognoscitur: Ergo Verbum ex cognitione Spiritus Sancti cognoscitur.

Major patet, Minor etiam est evidens, quantum ad secundam partem, quod scilicet relatio spiritatoris non possit cognosci, nisi Spiritus Sanctus cognoscatur: relatio enim spiritatoris respicit Spiritum sanctum, tanquam suum terminum & correlativum; relatio autem sunt simul cognitione. Probatur verò quantum ad primam partem, sive quoad virtutem spiritivam. Vis spiritiva non potest perfectè cognosci, nisi cognoscatur ut distincta à virtute generativa, & creativa: Atqui illæ virtutes non distinguuntur entitative, & ex parte subiecti, sed solum terminative, & ratione diversorum terminorum; quia vis spiritiva est solum

Disp. 5.
Art. 2.

ad Spiritum Sanctum; vis generativa solum ad A
Filliam, & vis creativa solum ad creaturas: Ergo
veritas spiritalis non potest perfecte cognosci,
nisi Spiritus Sanctus cognoscatur.

Confirmatur: Sicut enim non potest intelli-
gi, quod Deus alicui det virtutem ad aliquem ef-
fectum, nisi cognoscat talem effectum ad quem
datur; nec quod infundat Angelo speciem re-
presentativam leonis, nisi cognoscat leonem:
ita etiam repugnare videtur, quod Pater gene-
rando Filium, virtutem spiritalis, sive produ-
ctivam Spiritus Sancti, illi communicet; & ipsam
Spiritum Sanctum, ad quem producendum da-
tur, non cognoscat.

Respondent Vazquez & Alarcon, ubi supra, B
hanc rationem solum probare, Verbum, ut Spi-
ritorem, ex cognitione Spiritus Sancti procedere,
non autem Verbum sub ratione Filii forma-
bitur. Distinguant enim in processione Filii duos
conceptus inadaequatos; unum quo processio il-
la attingit Filium in ratione Filii formaliter; & ad
hanc terminationem inadaequatam dicunt non
requiri per se cognitionem virtutis spiritalis; aut
relationis spiritalis, nec proinde Spiritus San-
cti; alium quo procedit ut spirator, & ad istum
virtutis spiritalis, & relationis spiritalis, ipsius-
que Spiritus Sancti cognitionem per se requiri
debetur.

Sed contra hanc doctrinam & responsionem C
videtur definitio Florentini in litteris
hanc unionis, ubi sic dicitur: Et quoniam omnia
que Patris sunt ipse Pater unigenito Filio suo gigen-
ti dedit, prater se Patrem, hoc ipsum quod Spiritus
Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius a Patre aterna-
liter habet, a quo aeternaliter etiam genitus est. Qui-
bus verbis Concilium declarat, quod Pater gi-
gendo dedit omnia Filio, & consequenter, hoc
quod est Spiritum Sanctum procedere ab eo:
Ergo hoc quod est Filium esse spiratorem Pater
gigendo communicat Filio; ac proinde in eo fi-
gno quo concipitur Verbum generare ut Filium
illud in ratione etiam spiratoris producit & cog-
noscit, cum cognoscendo producat; & per con-
sequens Verbum, etiam sub ratione Filii confi-
deratum, ex Spiritus Sancti cognitione procedit.

Confirmatur & magis illustratur hac ratio. Il-
le inadaequatus & posterior conceptus, quo di-
citur procedere Filius ut Spirator, pertinet ad
generationem & natiuitatem Filii: Ergo impli-
cat Filium ut perfectum & completum genitum cog-
noscat a Patre, nisi etiam ut Spirator cognoscatur
ab illo. Consequentia patet, Antecedens pro-
bat. Ut enim ex Florentino iam vidimus, Fili-
us per generationem accipit a Patre esse Spi-
ratorem: Ergo cum nondum intelligitur ab illo
spiratorem activam accipere, nondum intelli-
gitur perfecte genitus, nec generatio perfecte
completa; quia pro alio posteriori, etiam gi-
gendo, Pater dat Filio Spiratorem esse.

§. VII.

Solvuntur Objectiones.

Obiicit primò: Cognitio intuitiva termina-
tur ad objectum ut existens: Sed in illo pri-
mo, in quo Verbum a Patre procedit, Spiritus
Sanctus non existit, cum nondum intelligatur
productus, ejusque productio Verbi generati-
onem supponat: Ergo Verbum ex cognitione
intuitiva Spiritus Sancti non procedit.

Respondet concessa Majori, negando Mi-
norem: nam productio Verbi, Spiritus Sancti
processionem & existentiam prioritate solum o-
tignis antecedit: prioritas autem originis, cum
non sit prioritas in quo, sed a quo, non impedit
extremotum coexistentiam, nec per consequens
rationem notitiæ intuitivæ. Patet hoc in intel-
lectione creata: licet enim intellectio creata, ut
habet rationem dictæ onis, verbum mentis prio-
ritate naturæ & causalitatis antecedit; quia ta-
men simul in eodem instanti temporis existit
cum illo, rationem cognitionis intuitivæ obti-
net. Item si potentia visiva esset efficax ad faci-
endum suum objectum, etsi pro priora quo
non intelligeretur objectum existens ante visio-
nem; quia tamen poneretur in eorum instanti
in quo fieret ipsa visio, tanquam terminus ejus,
illa tunc esset notitia intuitiva quia ad rem ut ex-
istentem terminaretur.

40.
Quod potest confirmari, ex eo quod ad no-
ritiam intuitivam non magis requiritur simultas
cum objecto cognito, quam ad rationem simul-
tas cum termino: At non obstante prioritate ori-
ginis quæ in divinis reperitur, datur relatio Pa-
tris ad Filium, & Patris ac Filii ad Spiritum San-
ctum: Ergo non obstante hac prioritate, poterit
etiam dari in Patre, generante Verbum, cog-
nitio intuitiva Filii & Spiritus Sancti; & per con-
sequens Verbum poterit non solum ex sui ipsius,
sed etiam ex Spiritus Sancti notitia intuitiva
procedere, etsi verbi productio prioritate ori-
ginis Spiritus Sancti processionem antecedit.

Huic doctrinæ & responsioni favet Augusti-
nus 15. de Trinitate cap. 76. ubi sic ait: In illa
summa Trinitate qua Deus est intervalla temporum
nulla sunt, per qua possit ostendi, aut saltem requiri,
utrum prius de Patre natus sit Filius, & postea de am-
bobus processerit Spiritus Sanctus. . . . Nunquid er-
go possumus querere, utrum jam processerit de Patre
Spiritus Sanctus, quando natus est Filius, an nondum
processerat, & illo nato de utroque processit, ubi nul-
la sunt tempora: sicut potuimus querere ubi inveni-
mus tempora, voluntatem prius de humana men-
te procedere, ut queratur quod inventum proles vocetur.
Non possum prorsus ista queri, ubi nihil ex
tempore inchoatur, ut ex consequenti perficitur in
tempore. Quapropter qui potest intelligere sine tem-
pore generationem Filii de Patre, intelligat sine tem-
pore processionem Spiritus Sancti de utroque. Quibus
verbis declarat, in eo dem instanti æternitatis in
quo generatur Verbum produci etiam Spiritum
Sanctum; ac proinde processionem Verbi solâ
prioritate originis & instantis a quo, quæ noti-
tiæ intuitivæ non derogat, processionem Spiritus
Sancti procedere.

42.
Obiicit secundò cum Vazque: Si Verbum
ex cognitione Spiritus Sancti procederet, esset
ejus imago: Sed hoc non potest dici: Ergo nec
illud. Sequela Majoris probatur: nam verbum
universaliter est imago illius objecti, ex cujus
cognitione procedit.

43.
Respondent aliqui, Verbum non esse imagi-
nem Spiritus Sancti, quia licet ex ejus notitia
procedat, tamen Spiritus Sanctus non est prin-
cipium Verbi in esse rei, sed in esse intelligibili,
sive in esse objecti cogniti tantum: At verò ut
aliquid sit imago alterius, necesse est ut proce-
dat ab eo tanquam a principio in esse rei.

Sed hæc responsio displicet: Tum quia, ut
statim dicemus, falsum est Spiritum Sanctum
habere rationem principii in esse intelligibili, re-
spectu productionis Verbi: Tum etiam, quia il-
licet

Et hæc responsio salvet quod Verbum non sit imago naturalis Spiritus Sancti, sicut est Pater, non tamen quin sit ejus imago intentionalis; nam Verbum est imago intentionalis objecti, à quo mediâ specie intelligibili procedit. Hæc ergo responsione rejectâ

44. Respondeo negando sequelam Majoris. Ad cujus probationem dicatur Verbum esse solum imaginem intentionalem illius objecti, ex cujus cognitione procedit tanquam principii: talis cognitionis, sive quod mediâ specie intelligibili movet intellectum ad ejus productionem; non verò illius, ex cujus cognitione tanquam termini solum ipsius intellectiois procedit. Unde cum Spiritus sanctus non sit principium notitiæ, per quam Verbum produciatur, sed solum terminus ex cujus cognitione procedit; ed quod in Divinis sola essentia gerat vices speciei, & objecti motivi, respectu intellectiois divinæ, non verò relationes; non potest dici quod Verbum sit imago intentionalis Spiritus Sancti, quamvis ex ejus cognitione procedat.

ARTICULUS II.

An Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum possibilem?

Negant Scotus, Vazquez, & Alarcon ubi supra: quibus subtrahunt Arcebal disput. 123. cap. 5. & 6. Turrianus disput. 28. dubio 3. & Pelantius hic disput. 2. Affirmant verò Thomista, & plures ex Recentioribus, quos citant & sequuntur Salmanticenses disput. 12. dubio 2. & Joannes à S. Thoma disput. 15. art. 2. Unde sit

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dicoigitur, Verbum divinum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilem.

45. Probatur primò ex D. Thoma, verbis articulo præcedenti adductis, quibus docet Patrem intelligendo se, & Filium, & Spiritum Sanctum, & omnem creaturam, producere Verbum. Ubi D. Thomas iisdem verbis affirmat, Patrem intelligendo creaturas producere Verbum, quibus docet, ipsum intelligendo se, & Filium, & Spiritum Sanctum, illud producere: At hoc non solum concomitanter, sed etiam per se in quarto modo perfectatis est verum, ut articulo præcedenti ostensum est: Ergo & illud.

46. Confirmatur: Verbum divinum per se procedit ex cognitione illorum, quæ ex visâ processionis exprimit: Sed exprimit non solum essentiam, attributa, & personas, sed etiam omnes creaturas posibles: Ergo per se ex illarum cognitione procedit. Major patet, Minor probatur ex eodem D. Thoma super caput 1. Joannis lectione 1. ubi ait: Verbum divinum est expressivum totius quod in Deo est, nec solum personarum, sed etiam creaturarum; aliâ esset imperfectum. Et hic art. 3. docet, quod sicut scientia divina est tantum cognoscitiva Dei, creaturarum autem cognoscitiva & factiva: ita Verbum divinum est expressivum solum Dei, creaturarum verò expressivum simul & operativum. Et quest. 4. de Veritate art. 4. ad finem corporis, asserit omnia quæ sunt in scientia Patris exprimi per Verbum: in scientia autem Patris continentur non solum personæ divinæ, sed etiam creaturæ posibles: Ergo Verbum ex visâ processionis illas exprimit.

47. Probatur secundò conclusio ratione funda-

mentali. Verbum divinum per se in quarto modo procedit ex cognitione comprehensiva divinæ essentia & omnipotentia; & per consequens ex cognitione illorum, sine quibus omnipotentia comprehendi non potest: Sed omnipotentia comprehendi nequit, non cognitis creaturis sub ratione possibilem: Ergo per se in quarto modo ex illarum cognitione procedit. Major est certa, & patet ex dictis articulo præcedenti. Minor verò, in qua est difficultas, ostenditur primò ex D. Thoma supra quasi. 14. art. 1. ubi probatur alia à se cognoscere, quia se comprehendit ut causam; virtus autem causæ comprehendit non potest, non cognitis effectibus in illa contentis. Quod etiam asserit contra Geni. cap. 5. ratione 3. Et supra quasi. 12. art. 8. Et 3. parte quasi. 10. art. 2. ubi docet, Animam Chrifti Verbo oâ cognoscere omnia quæ continentur in potentia divina, quia aliâ illam comprehenderet: cognoscere autem omnia quæ sunt in potentia creaturæ. Et rationem reddit: Comprehendit enim in verbo omnis creaturæ essentiam, & per consequens potentiam, & virtutem, & omnia quæ sunt in potentia creaturæ. Semit ergo D. Thomas, ex cognitione omnium effectuum in causa, inferri comprehensionem causæ, & causam comprehendit non posse, non cognitis effectibus in illa contentis.

Secundò suaderet eadem minor. Non fiat causam comprehendit, nisi in ea cognoscatur omne, quod in illa & ex illa potest cognosci: sed creaturæ sunt cognoscibiles in omnipotentia divina, cum in illa continentur perfectissimè: ergo omnipotentia comprehendit non potest, non cognitis creaturis possibilem.

Tertiò probatur ratione D. Thoma ubi supra Virtus causæ comprehendit non potest, nisi cognoscatur omnes effectus in tali causa contenti: Sed omnipotentia est virtus operativa Dei, in qua continentur creaturæ posibles: Ergo illis non cognitis comprehendit non potest.

Respondent primò Adversarii: Quod licet ad hoc ut potentia visiva comprehendatur, non est necessarium cognoscere in particulari omnia visibilia ad quæ potest se extendere, sed sufficit cognoscere visibile ut sic, & quemadmodum Angelus comprehendit proprium intellectum, & tamen non cognoscit omnes cognitiones quas potest habere (aliâ omnia objecta talium cognitionum cognosceret & consequenter omnia possibilem) ita Deus potest comprehendere suam omnipotentiam, quamvis in illa non cognoscatur omnes creaturas in particulari, per hoc solum quod cognoscatur factibile & possibile ut sic.

Sed contra: licet hoc sufficiat ad comprehensionem potentia visiva, aut intellectiva creatæ, non tamen ad comprehensionem divinæ omnipotentia. Ratio discriminis quæ etiam probatio conclusionis confirmabitur est, quia ut comprehendatur aliqua potentia aut virtus, oportet cognoscere illam in quantum est cognoscibilis, & consequenter attingere ea omnia quæ in ipsa continentur, & eo modo quo continentur. Est autem hæc differentia inter potentiam visivam, & divinam omnipotentiam, quia quod potentia visiva ex propriis meritis non est cognoscitiva omnium visibilium in particulari, sed hoc ipsi convenit per species imprecisas quibus se extendatur, ideo illa non continet ex se aliquam visionem in particulari, sed solum